

משנה

המשנה מפרטת מקומות ומאורעות שיש לברך על ראייתם או שמיעתם: הרוואה מקום שנעשו בו נסים לישׂראל, אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה. והרוואה מקום שנעקרה ממנו עבו"ם, אומר ברוך שעקר עבו"ם מארצנו. על היקון - כוכב שביט, ועל הוועות - רעידת האדמה, ועל הרעמים, ועל הרוחות - סופות שאינן מצויות, ועל הפרקים, אומר ברוך שפחו וגבירתו מלא עולם, שכל אלו נראים או נשמעים למרחוק. על ההרים ועל הנבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות, אומר ברוך עושה בראשית. רבי יהודה אומר, הרוואה את הים הגדול - ים האוקיינוס שמקיף את העולם, אומר ברוך שעשה את הים הגדול, ודווקא בזמן שרואהו לפרקים - לאחר שלשים יום מהראייה האחרונה.

המשנה מפרטת את הברכות שיש לברך על מאורעות המשמחים או מעציבים את לב האדם: על הנשמים ועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב. על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת. בנה בית חדש, וקנה (או שקנה) בלים חדשים, אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. מברך על הרעה מעין על הפזובה - על רעה שתבוא לו ממנה טובה, כגון שהרץ שדחו מים, ונשטפה התבואה שהיתה בו, שאף על פי שהמים גורמים שארמים נטשבו ויש לו בכך תועלת לנשים הבאות, כיון שכעת יש לו בכך רעה, שנשטפה תבואתו, מברך דיין האמת. וכן על הפזובה מעין על הרעה - על טובה שאפשר שתבוא לו ממנה רעה, כגון שמצא מציאה במקום שהמוצא מציאה ואינו מביאה למלכות נענש ולוקחים אותה ממנו. ואף על פי שאם ישמע המלך שמצא מציאה ולא הביאה לו, ילקה ויסר אותו ויקח אותה ממנו, כיון שכעת המציאה טובה לו, מברך הטוב והמטיב.

המשנה מבארת שיש אופנים שבהם התפילה נחשבת לתפילת שוא: והצוץ לשעבר - המתפלל על מה שכבר היה, הרי זו תפילת שוא, לפי שמה שהיה כבר היה. כגון, אם היתה אשתו מעוברת, ואומר יהי רצון שתלד אשתי וכו', הרי זו תפילת שוא, לפי שדרך הטבע אי אפשר לעובר שיתחנך מנקבה לזכר. וכן אם היה בא בדרך, ושמע קול צווח בעיר, ואומר יהי רצון שלא תהא צוחה זו בתוך ביתי, הרי זו תפילת שוא, לפי שמה שהיה כבר היה.

המשנה מבארת אלו תפילות המהלך בדרך צריך להתפלל: המהלך בדרך, ובדרכו הוא נכנס לפרד, שמצויים בו מושלים רעים המחששים להעליל עלילות שוא על העוברים בו, מתפלל שתים - מבקש שתי בקשות, אחת בבנייתו לברך, שיכנס לשלום, ואחת ביציאתו מהכרך, שיצא לשלום. בן עזאי אומר, מתפלל ארבע תפילות, שתים בבנייתו לברך, ושתיים ביציאתו מהכרך, שבכל פעם הוא נותן הודאה על שעבר, וצוץ על העתיד, ונמצא מתפלל ארבע תפילות.

האופן הרצוי בו יש לברך על מאורעות רעים: חייב אדם לברך דיין האמת על הרעה בשמחה ובלב טוב, בשם שמברך בשמחה הטוב והמטיב על הפזובה, שנאמר (דברים 10) 'ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו' ובכל נפשך ובכל מאורך'. ומה שנאמר 'בכל לבבך' היינו שתאהב את ה' בשני יצריה, פיגור טוב ופיגור הרע. ומה שנאמר 'ובכל נפשך' היינו שתאהב את ה' אפילו אם הוא נזיל את נפשך. ומה שנאמר 'ובכל מאורך' היינו שתאהב את ה' בכל ממונה. המשנה מבארת את המילים 'בכל מארך' באופן נוסף, דבר אחר, 'בכל מארך' פירושו שכל מדה (ענין) ומדה שהוא מודד לה, בין מדה טובה ובין מדת פורענות, הני מודה לו.

ההנהגה הראויה כנגד שער המורח של חומת הר הבית, ובהר הבית עצמה: לא יקל אדם את ראשו - לא ינה קלות ראש כנגד שער המורה של חומת הר הבית, לפי שהוא (ששער זה) מכוון כנגד בית קדשי הקדשים. ולא יבנס לחר הבית במקלו, ובמנעלו שברגלו, ובפונדתו (חגור חלול שנותנים בו מעות), ובאבק שעל רגליו, ולא

נעשו להר הבית קפנדריא - קיצור דרך. ורקיקה בהר הבית, יש ללמוד מקל וחומר שהיא אסורה. חתימת הברכות בבית המקדש היתה בנוסח מיוחד, שבחתימת הברכה היה אומר 'ברוך אתה ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך חונן הענת', וכן בשאר הברכות. המשנה מבארת את הנוסח המיוחד בו היו חותמים את הברכות בבית המקדש, ותקנת עזרא בזה: כל חותמי ברכות שבמקדש - שבבית המקדש הראשון, היו אומרים ברוך וכו' עד תיבות 'עד העולם' בלבד, אבל משקלקלו הצדוקים שהיו כופרים בתחיית המתים ובעולם הבא ואמרו אין עולם אלא אחד (ו-העולם הזה), התקינו עזרא ובית דינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם, כלומר, מן העולם הזה ועד העולם הבא, כדי להורות שיש שני עולמות, העולם הזה והעולם הבא, ולהוציא מלב הצדוקים שכופרים בתחיית המתים ובעולם הבא.

המשנה מביאה תקנה נוספת שתיקנו עזרא ובית דינו: ועוד התקינו עזרא ובית דינו, שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם - בשמו של הקדוש ברוך הוא, ואין במה שמוציא שם שמים לכבודו של חברו משום זלזול בכבודו של מקום, שנאמר (רות 3) 'והנה בעו כא מביט לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכה ה', הרי שבוטא הזכיר שם שמים לכבודו של הקדוש, ואומר - ועוד מצינו כן בדברי המלאך לגדעון (שופטים 13) 'ה' עמך גבור החיל, הרי שהמלאך הזכיר שם שמים לכבודו של גדעון, ואומר - ועוד מצינו שאמר הכתוב (משלי 16) 'אל תבזו כי יקנה אדם' - יש לך ללמוד מזקני אומתך, ולעשות כפי שראית שהם עשו ושזכירו שם שמים לכבודם של הבריות, ואומר - ועוד מצינו שאמר הכתוב (תהלים קט 83) 'עת לעשות לה' הפרו תורתך' - שפעמים שמבטלים ומפירים את התורה כדי לעשות רצון ה', ואף השואל את שלום חברו בשם ה', הרי הוא עושה בכך רצונו של מקום, וכפי שנאמר (שם 10) 'בקש שלום ורדפהו. רבי נתן אומר, יש לדרוש את הפסוק מסופו לתחילתו, 'הפרו תורתך' - שפעמים שמבטלים את דברי התורה, משום 'עת לעשות לה', ואף זה שמתכוין לשאול בשלום חברו, שזוהו רצונו של מקום, מותר לו להפר ולעבור על דברי תורה, ולעשות דבר הנרא אסור.

גמרא

במשנה מבואר שהרוואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל מברך. שואלת הגמרא: מנא הני מילי - מהיכן למדנו דברים אלו שמברכים על נס. משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן דאמר קרא - שנאמר בפסוק (שמות 15) המתאר את מה שאמרו יתרו כאשר שמע את כל הניסים שעשה ה' לבני ישראל ביציאת מצרים, 'ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל וגו' אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים, ויש ללמוד מכאן שמברכים על נס.

מקשה הגמרא: אניסא דרביס מברכינן - וכי דווקא על נס שנעשה לרבים כגון הניסים שעליהם בירך יתרו מברכים, אניסא דיהוד לא מברכינן - ועל נס שנעשה ליחיד אין מברכים, והא ההוא גברא - והרי מעשה באדם אחד דהוה קא אויל - שהיה מהלך במקום הנקרא עבר ימינא, נפל עליה אריא - התנפל עליו אריה ורצה לטורפו, אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה - נעשה לו נס וניצל ממנו. אחא לקמיה דרבא - בא אותו אדם לפני רבא, ואמר ליה רבא, כל אימת דמטיית להתם - בכל פעם שתודמן לאותו מקום, בריך (יש לך לברך) ברוך שעשה לי נס במקום הזה. ונס זה הוא נס שנעשה ליחיד, ומוכח שגם על נס שנעשה ליחיד צריך לברך, ולא רק על נס שנעשה לרבים.

מוסיפה הגמרא להקשות: ועוד מעשה במר פריה דרכינא דהוה קא אויל (יש-היה מהלך) בפקתא דערבות - בבקעה של אותו מקום שנקרא ערבות, וצחא למיא - והיה צמא למים, איתעביד ליה ניסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי - נעשה לו נס ונברא לו מעין של מים ושתה ממנו. ותו - ועוד נס נעשה למר בריה דרבינא, ומנא תדא

1 הוּה קְאוּל – פעם אחת היה מהלך בְּרִסְתָּקָא (בשוק) דְּמַחוּזָא, וְנִפְל
 2 עֲלֵיה גְמֵלָא פְרִיצָא – והתנפל עליו גמל משוגע שמעשיו רעים,
 3 ונעשה לו נס ואִיתְפְּרָקָא לֵיה אִשִּׁיתָא – ונפלה חומת הבית שהיה
 4 סמוך לו, עַל לְגוּה – ונכנס לתוך הבית כדי להנצל מהגמל. כִּי מָטָא
 5 – כאשר הזדמן מר בריה דרבינא לְעַרְבּוֹת, בְּרִיךְ (בירך) [בְּרִיךְ
 6 שְׁעֵשָׂה לִי נֶס בְּעַרְבּוֹת וּבְגִמְלָא, כִּי מָטָא – וכאשר הזדמן מר בריה
 7 דרבינא לְרִסְתָּקָא] – לשוקן דְּמַחוּזָא, בְּרִיךְ [בְּרִיךְ שְׁעֵשָׂה לִי נֶס בְּגִמְלָא
 8 וּבְעַרְבּוֹת]. הרי שבירך ברכה זו אף על פי שניסים אלו נעשו ליחיד,
 9 ומוכח שגם על נס שנעשה ליחיד צריך לברך, ולא רק על נס שנעשה
 10 לרבים.
 11 מתרצת הגמרא: אָמְרֵי – אמרו בני הישיבה, אָנִיסָא דְרַבִּים כּוּלֵי
 12 עֲלָמָא מִיְחִיבֵי לְבְרוּכֵי – על נס שנעשה לרבים כולם חייבים לברך,
 13 אָנִיסָא דִיְחִיד אִיהוּ חֵיִיב לְבְרוּכֵי – אבל על נס שנעשה ליחיד אין
 14 כולם חייבים לברך, רק אותו אדם שנעשה לו הנס חייב לברך.
 15 הברייתא מפרטת מקומות שהרואה אותם צריך להודות ולשבח על
 16 הניסים שנעשו בהם: תָּנּוּ רַבֵּנָן בברייתא, הָרוּאָה מְעַבְרוֹת הַיָּם –
 17 המקום שעברו בו בני ישראל בים סוף בצאתם ממצרים, ומְעַבְרוֹת
 18 הַיַּרְדֵּן – והמקום שעברו בו בני ישראל בירדן בימי יהושע, ומְעַבְרוֹת
 19 נַחֲלֵי אַרְנוֹן – והמקום שעברו בו בני ישראל בנחלי ארנון, וְאֲבְנֵי
 20 אֶלְנָבִישׁ שִׁירְדוֹ על מלכי האמורי בְּמוֹרְדֵי הַהַר שֶׁל בֵּית חוֹרֹן, וְאֲבֵן
 21 שְׂבָקֶשׁ לְרוֹק עוֹנֵן מִלֶּךְ הַבָּשָׁן עַל יִשְׂרָאֵל, וְאֲבֵן שֵׁשֶׁב עֲלֵיהָ מִשֶּׁה

22 בְּשַׁעָה שְׁעֵשָׂה יְהוֹשֻׁעַ מִלְחָמָה בְּעַמְלֵק, וְאִשְׁתּוֹ שֶׁל לוֹט שֶׁנִּעְשָׂתָה
 23 נִצִּיב מִלַּח, וְחוֹמַת וְרִיחוֹ שֶׁנִּכְלָעָה בְּמִקּוּמָהּ, עַל כּוּלָן צְרִיךְ שְׂוִיתָן
 24 הַזֵּדָה וְשִׁבַּח לְפָנֵי הַמָּקוֹם.
 25 שואלת הגמרא: בְּשִׁלְמָא – הנס שהיה במְעַבְרוֹת הַיָּם, מובן מהו,
 26 דְּכִתְיִב (שמות יד כב) 'וַיִּכְאֹז כְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבְשָׁה', שֶׁנִּקְרַע
 27 להם הים ונעשה ליבשה, וכן הנס שהיה במְעַבְרוֹת הַיַּרְדֵּן, מובן מהו,
 28 דְּכִתְיִב (יהושע ג יז) 'וַיַּעֲמְדוּ הַכְּהֵנִים נוֹשְׂאֵי הָאֲרוֹן בְּרִית ה' בְּחַרְבָּה
 29 בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן הַבֵּן וְכָל יִשְׂרָאֵל עוֹבְרִים בְּחַרְבָּה עַד אֲשֶׁר תָּמוּ כָּל
 30 הַגּוֹי לְעִבּוֹר אֶת הַיַּרְדֵּן', שֶׁפִּסְקָה זְרִימַת הַיַּרְדֵּן ונעשה לחרבה, אֲלָא
 31 בְּמְעַבְרוֹת נַחֲלֵי אַרְנוֹן, מְנַלָּן – מנין לנו שנעשה שם נס.
 32 משיבה הגמרא: דְּכִתְיִב (במדבר כא יד) 'עַל כֵּן יֹאמֵר כְּסֵפֶר מִלְחָמוֹת ה'
 33 אֶת וְהֵב בְּסוּפָהּ וּגְו' וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנוֹן', שֶׁהוּדוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה עַל
 34 הַנֶּס שֶׁנִּעְשָׂה לָהֶם שֵׁם, כִּמְבוֹאֵר בְּגִמְרָא לְהַלָּן.
 35 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את ענין הנס שנעשה במעברות
 36 נחלי ארנון: הֵנָּה – שנינו בברייתא, נֹאמֵר בְּפִסּוּק (שם) 'אֶת וְהֵב
 37 בְּסוּפָהּ', ופירושו הפסוק הוא, שֶׁשְׁנֵי מְצוּרָעִים הָיוּ, דְּהוּוּ [שהיו]
 38 מְהַלְכִין בְּסוּף מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבַּר, כִּי הָיוּ קָא חֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל –
 39 כאשר בני ישראל עמדו לעבור בנחלי ארנון שהיו בעמק עמוק בין
 40 שני הרים גבוהים, והדרך עברה בתוך הנחל שבין ההרים, אָתּוּ
 41 אָמְרוּ אֵי – (באו האמוריים)

ברכות – דף נד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קיג

לשולפו. וְהִינֵנוּ דְבָתִיב – וְהוּוּ שְׂכָתוּב (תהלים ג) 'שְׁנֵי רִשְׁעִים שִׁבְרָתָהּ',
 וְכַדְרֵי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ – וכפי שדרש רבי שמעון בן לקיש פסוק זה,
 דְאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, מֵאֵי דְבָתִיב – מֵהִי כּוּוֹנֵת הַפְּסוּק 'שְׁנֵי
 רִשְׁעִים שִׁבְרָתָהּ', אֵל תִּקְרֵי –[תקרא] את הפסוק כפי שכתוב בו
 'שִׁבְרָתָהּ', אֵלָּא קְרָא את הפסוק כאילו כתוב בו 'שְׁנֵי רִשְׁעִים שִׁבְרָבְתָהּ'
 – הארכת, שירדו וגדלו למטה.
 הגמרא ממשיכה בסיפור הנס: מִשָּׁה כְּפָה הָיָה –[היה] גובהו, עֶשְׂרֵי
 אַמּוֹת, שְׁקִיל נִרְגָּא בְּרַ עֶשְׂרֵי אַמּוּן – לקח גרון שאורכו עשר אמות,
 שָׁוַר עֶשְׂרֵי אַמּוּן – וקפץ למעלה לגובה עשר אמות, וּמְחִייה
 בְּקַרְפּוּלִיהָ וְקַטְלִיהָ – והכס את עוג בקרסולו והרגו.
 הגמרא מבארת את ענין הנס שנעשה באבן שישב עליה משה: שֵׁנִי
 בְּרִייתָא לֵעִיל (ע"א) 'וְאִכְּוֹן שֹׁשְׁבֵי עֲלֵיהָ מִשָּׁה', מבארת הגמרא:
 דְבָתִיב במלחמת עמלק עם ישראל ברפידים (שמות יז יב), 'וּמִשָּׁה
 אֶהְרֶן וְחֹר וְעָלוּ רֹאשׁ הַגְּבֻעָה, וְהִזָּה בְּאֶשֶׁר יָרִים מִשָּׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל
 וּבְאֶשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עַמְלֶק, וַיִּרֵי מִשָּׁה כְּבָדִים, וַאֲיֵנוּ יָכוֹל לִפְשֹׁטֶם
 וּלְהַחְיוֹקֶם כִּךְ כָּל הַיּוֹם, אֲלֵא אִם כֵּן יִתְמַכּוּ בּוֹדוּעוֹתַי, וְלִכֵּן 'וַיִּקְחֻהוּ
 אִכְּוֹן וַיִּשְׂמֹו תַחְתָּיו וַיִּשְׁבֵּ עֲלֵיהָ, וְאֶהְרֶן וְחֹר יִתְמַכּוּ בְּיָדָיו מִזָּה אֶחָד
 וּמִזָּה אֶחָד, וַיְהִי בְּיָדָיו אַמּוּנָה עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ', ועל ידי כך נצחו ישראל
 במלחמה. וְהוּוּ שְׁשִׁנֵּנוּ שֶׁהֲרֹאָה את האבן שמשה ישב עליה, מִבְּרַךְ
 על נס זה.
 הגמרא מבארת את ענין הנס שנעשה באשתי של לוט: שֵׁנִי
 בְּרִייתָא לֵעִיל (ע"א) 'וְאִשְׁתּוֹ שָׁל לוֹט', מבארת הגמרא: שִׁבְמַהֲפַכְתָּ
 סְדוּם נְאֻמָּר (בראשית יט כב) 'וְתַכְפַּט אִשְׁתּוֹ מֵאֶחָרָיו וְהָיָה נָצִיב מִלְּחָה'.
 הגמרא מבארת את ענין הנס שנעשה בחומת יריחו שנפלה: שֵׁנִי
 בְּרִייתָא לֵעִיל (ע"א) 'וְחֹמַת יְרִיחוֹ שִׁבְנִלְעָה', מבארת הגמרא:
 דְבָתִיב במלחמת יהושע ביריחו (יהושע ו ג), 'וַיְהִי כִשְׁמַע הָעָם אֶת קוֹל
 הַשּׁוֹפָר וַיִּרְעוּ הָעָם תְּרוּעָה גְדוֹלָה וְתַפְּלוּ הַחֹמָה תַּחְתֶּיהָ וְעַל הָעָם
 הָעֵינָה אִישׁ נִגְדָּו וַיִּלְבְּדוּ אֶת הָעִיר', ומהלשון 'תחתיה' משמע
 שלאחר נפילתה נשארה כולה במקומה, וְדַבַּר זֶה אֵי אִפְשָׁר אֲלֵא אִם
 כֵּן נִבְלַעָה בְּמִקּוּמָהּ.
 הגמרא מבארת מדוע יש להודות בשעת ראיית אשתו של לוט.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא כּוּלְהָ, נִיפָא – כל הדברים האמורים
 בְּרִייתָא לֵעִיל (ע"א), מִבּוֹן שִׁישׁ הַהוּדוֹת וְלִבְרַךְ עֲלֵיהֶם, הוּאֵיל וְנַעֲשָׂה
 בְּהֶם נִס, אֵלָּא הֲרֹאָה את אִשְׁתּוֹ שָׁל לוֹט מְדוּעַ מִבְּרַךְ, וְהִי דַבַּר זֶה
 שֶׁנַּהֲפַכָה לְנִצִּיב מִלְּחָ פּוֹרְעָנוּתָא הוּא. מתרצת הגמרא: דְאָמַר בְּרוּךְ
 דִּינֵן הָאֱמָתָא – באמת הרואה את אשתו של לוט אינו מודה על הנס
 שנעשה לה, אֲלֵא מִבְּרַךְ דִּינֵן הָאֱמָתָא. שואלת הגמרא: וְהָא 'הוֹדָאָה
 וְשִׁבַּח' קָתְנֵי – והרי הברייתא אומרת שהרואה כל אלו צריך שיתן
 הודאה ושבח לפני המקום, וּבְרַכְתָּ דִּינֵן הָאֱמָתָא אֵינָה הוּדָאָה וְשִׁבַּח.
 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: תַּנִּי – יש לשנות כך את הברייתא, שְׁעַל לוֹט וְעַל
 אִשְׁתּוֹ, מְכַרְבִּים שְׁתֵּיבָם, כְּלוּמָר, בְּשַׁעַת רֵאִיתָ אִשְׁתּוֹ שָׁל לוֹט מִבְּרַךְ
 שְׁתֵּיבָם, עַל אִשְׁתּוֹ שָׁל לוֹט אֹמַר 'כְּרוּךְ דִּינֵן הָאֱמָתָא' שְׁהִי נַעֲשָׂה לָהּ
 פּוֹרְעָנוּתָא, וְעַל לוֹט אֹמַר 'כְּרוּךְ זִכְרָה אֶת הַצְּדִיקִים' – שזכר את
 אַבְרָהָם וְהִצִּיל את לוט בזכותו.
 הגמרא מביאה שמועה בענין זכירת הקב"ה את הצדיקים: אָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן אִפְּלוּ בְּשַׁעַת פְּעֻסוֹ שָׁל הַקְּדוּשׁ כְּרוּךְ הוּא, זִכְרָה הוּא אֶת
 הַצְּדִיקִים, שִׁבְמַהֲפַכְתָּ סְדוּם נְאֻמָּר (בראשית יט כט) 'וַיְהִי בְּשַׁחַת אֱלֹהִים
 אֶת עָרֵי הַכְּפָר, וַיִּזְכְּרוּ אֱלֹהִים אֶת אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מֵתוֹךְ
 הַהַפְּכָה' וְגו', הִי שְׁמַחְמַת זְכִירַת הַקְּב"ה את אַבְרָהָם, הִצִּיל את לוט
 מִתּוֹךְ הַהַפְּכָה.
 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא על דברי הברייתא 'חומת יריחו שנבלעה': וְכִי חֹמַת
 יְרִיחוֹ נִבְלַעָה בְּמִקּוּמָהּ, וְהָא נְפִלָה על צדה ולא נבלעה, כִּמוֹ שְׁנִאֻמָּר
 (יהושע ו ג) 'וַיְהִי כִשְׁמַע הָעָם אֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיִּרְעוּ הָעָם תְּרוּעָה
 גְּדוֹלָה וְתַפְּלוּ הַחֹמָה תַּחְתֶּיהָ, וּמַהֲלֶשׁוֹן 'תַּפְּלוּ' שִׁמְעַת שֶׁנַּפְּלָה על
 צדה ולא נבלעה. מתרצת הגמרא: בֵּינֵן דְּפּוֹתֵינָה וְרוּמָה בִּי הַדְּרִי
 נִינְהוּ – שגובהה ורוחבה של חומת יריחו היו שוים, וְאִם הִיָּתָה נּוֹפֶלֶת
 וְלֹא נִבְלַעְתָּ לֹא הִיָּתָה נִפְלֵתָה נִיכְרַת בְּהָ, מִשּׁוּם חֵבִי אִבְלַעָה כְּלוּעִי
 – לכן נבלעה במקומה, ובחומה כוז דבר זה נחשב לדרך נפילה, ולכן

עֲבָדֵי לְהוֹן נִקְרוּתָא – עשו לעצמם מערות ביצידי ההרים שביניהם
 עברו נחלי ארנון, וְשָׁשׁוּ כְּהוֹן – ונחבאו בהם, אָמַרְי – אמרו, בִּי חֲלָפִי
 יִשְׂרָאֵל חֲכָא נְקַטְלִינוּן – כאשר יעברו כאן בני ישראל נהרוג אותם,
 וְלֹא הוּוּ יָרְעִי – אלא שהאמוריים לא ידעו דְאָרוֹן הַעֲדוּת הָיָה מְסֻנֵּי
 קַמְיֵיהוּ דְיִשְׂרָאֵל – היה עובר לפני בני ישראל, וְהָיָה מְמִידָּה לְהוּוּ מוֹרֵי
 מְקַמְיֵיהוּ – והיה משפיל את ההרים מפניהם, ועל ידי כך היו
 מִתְּפַשְׁטִים זה לצד זה עד שנעשים למישור. ואף כאן, בֵּינֵן דְאָתָא
 –[שבא] אָרוֹן הַעֲדוּת, הִשְׁפִּיל את אותם ההרים שהאמוריים נחבאו
 בהם, וְהַתְּפַשְׁטוּ זה לצד זה עד דְאָרְבָּקוּ מוֹרֵי בְּהָרֵי הַדְּרִי – שנדבקו
 הָהָרִים זה לזה, וְקַטְלִינוּן – והרגו את האמוריים שנחבאו שם, וְנָחַת
 דְּמִיֵּיהוּ – ודמם ירד לנחלי ארנון. בִּי אָתָּו –[כאשר באו] אֶת הַבָּ
 לְאַחַר שֶׁעִבְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְחֹזְרוּ הָהָרִים לְמִקּוּמָם, הוּוּ דְמָא דְקָא
 נְפִיק מְבִינֵי מוֹרֵי – ראו דם יוצא מבין ההרים, וְהִבִּינוּ שֶׁנַּעֲשָׂה לָהֶם
 נִס, אָתָּו וְאָמַרְי לְהוּוּ –[באו ואמרו להם] לִישְׂרָאֵל שֶׁנַּעֲשָׂה לָהֶם נִס זֶה,
 וְאָמַרְי יִשְׂרָאֵל שִׁרְיָה על כך. מְסִימַת הַגְּמָרָא: הִינֵנוּ דְבָתִיב – זהו
 שְׂכָתוּב בְּפִסְקוֹ (במדבר כא טו) 'וְאִשְׁרֵן –[ושפרן] הַנְּחָלִים שֶׁנִּשְׁפַּךְ לָשֶׁם דָּם
 הָאִמּוּרִיִּים שֶׁנִּחְבְּאוּ שָׁם, אֶשְׁרֵן נָטָה – הָהָר שֶׁעִבְרָה הָאֶחָד שֶׁל הַעֲמָק
 נָטָה וְהַתְּפַשְׁט לְעֵבֶר הָהָר שֶׁכִּנְגְדוּ שֶׁהִיָּה לְשִׁבְתָּ עַר – לצד ארץ מואב
 שִׁמְמָה 'עַר', וְנִשְׁעָן –[ונדבק] לְגִבּוֹל מוֹאָב'.
 הגמרא מבארת את ענין הנס שנעשה באבני אלגביש: שֵׁנִי בְּרִייתָא
 לֵעִיל (ע"א) 'אֲבָנֵי אֲלֻגְבִּישׁ', מְבַרַּת הַגְּמָרָא: מֵאֵי – מִזּוֹ הֵנִס שֶׁנַּעֲשָׂה
 בְּאֲבָנֵי אֲלֻגְבִּישׁ. מְבִיאָה הַגְּמָרָא בְּרִייתָא: שִׁמְבַרַּת נִס זֶה: הָנָא –
 שֵׁנִי בְּרִייתָא, לְשׁוֹן 'אֲבָנֵי אֲלֻגְבִּישׁ' הוּא נוֹטְרִיקוֹן, שֶׁאֲבָנִים אֵלוֹ הֵן
 אֲבָנִים שְׁעָמְדוּ – שֶׁפְּסוּק מְלִירַד לֹאֲרַךְ וְנִשְׁאָרוּ תְלוּיֹת בְּאוּרֵי, עַל גַּב
 – בזכות אדם שנקרא 'איש', וַיִּרְדּוּ עַל גַּב – ולאחר זמן המשכו וירדו
 לֹאֲרַךְ בִּזְכוּת אָדָם שֶׁנִּקְרָא 'אִישׁ'. מְבַאֲרַת הַגְּמָרָא את דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא:
 'אֲבָנִים שְׁעָמְדוּ בְּאוּרֵי עַל גַּב אִישׁ', 'אִישׁ' זֶה מִשָּׁה, וּמִנֵּן שֶׁנִּקְרָא
 אִישׁ, דְּבָתִיב (במדבר יב ג) 'וְהָאִישׁ מִשָּׁה עֵינֵי מוֹאֵד', הִי שֶׁקְרָא הַכְּתוּב
 לְמִשָּׁה 'אִישׁ', וְדְבָתִיב לְאַחַר שֶׁלְקוּ מְצָרִים בְּמַכַּת בְּרַד, וּפְרַעַה הַבְּטִיחַ
 שִׁישְׁלַח את בני ישראל (שמות ט א), 'וַיִּצְא מִשָּׁה מֵעַם פְּרַעַה אֶת הָעִיר,
 וַיִּפְרֹשׁ פָּפוּי אֶל הַיָּם וַיַּחְדְּלוּ הַתְּקוּלוֹת וַהֲפָרְדוּ וּמָטָר לֹא נָתַף אַרְבָּבָה' –
 לא הגיע לארץ, אֲלֵא עַמַּד בְּאוּרֵי, הִי שֶׁאֲבָנֵי הַכְּרַד עַמְדוּ בְּאוּרֵי
 בִּזְכוּת מִשָּׁה.
 הגמרא מוסיפה לבאר את המשך דברי הברייתא: 'אֲבָנִים שִׁרְדוּ עַל
 גַּב אִישׁ'. 'אִישׁ', זֶה יְהוֹשֻׁעַ, וּמִנֵּן שִׁיְהוֹשֻׁעַ נִקְרָא אִישׁ, דְּבָתִיב כֹּאשֶׁר
 מִשָּׁה רַבִּינוּ נִצְטוּהָ לְמִנּוֹת את יהושע בן נון תַּחְתָּיו (במדבר כו יח), 'וַיֹּאמֶר
 ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסַמַּכְתָּ אֶת
 יָדְךָ עָלָיו', הִי שֶׁקְרָא הַכְּתוּב 'אִישׁ', וְדְבָתִיב כֹּאשֶׁר יְהוֹשֻׁעַ וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל נִלְחְמוּ עִם מְלְכֵי הָאִמּוּרִי שֶׁרָצוּ לְכַבּוֹשׁ את גְּבֻעוֹן, וְהָכּוּ אותם
 מִכָּה גְדוֹלָה (יהושע יא), 'וַיְהִי כִנְנוּסֶם מְבִינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם בְּמוֹרְד
 בֵּית חוֹרוֹן וְה' הִשְׁלִיךְ עֲלֵיהֶם אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת מִן הַשָּׁמַיִם עַד עֹזְקָה
 וַיָּמָתוּ רַבִּים יִשְׂרָאֵל מִתּוֹ בְּאֲבָנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחָרְב',
 הִי שֶׁאֲבָנִים יִרְדוּ בִּזְכוּת יְהוֹשֻׁעַ.
 הגמרא מבארת את ענין הנס שנעשה באבן שבקש עוג לזרוק על
 יִשְׂרָאֵל: שֵׁנִי בְּרִייתָא לֵעִיל (ע"א), 'אֲבָן שִׁבְקֵשׁ עוּג מְלֶךְ הַבְּשָׁן
 לְזָרוֹק עַל יִשְׂרָאֵל'. אומרת הגמרא: נְמָרָא נְמָרֵי לָהּ – מסורת יש
 בִּידֵם שֶׁכֵּן הִיָּה הַמַּעֲשָׂה, אָמַר עוּג בְּלוּב, מְתַנְהָ יִשְׂרָאֵל כְּפָה הָיָה –
 מִזּוֹ גִדְלוֹ שֶׁל מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל, תִּלְתָּא פְרִיָּי – שלש פרסאות אורכו
 וְשִׁלֵּשׁ פְּרַסָּאוֹת רֹחְבוֹ, אֵוִיזֵל וַאֲעִמְרָן מוֹרָא בְּרַ תִּלְתָּא פְרִיָּי וַאֲשִׁדֵּי
 עֲלֵיהֶם וַאֲקַטְלִינְהוּ – אלך ואעקור הר בן שלש פרסאות ואזורק
 עֲלֵיהֶם וְאֶהְרַגֶם, אֲזִל עֶקֶר מוֹרָא בְּרַ תִּלְתָּא פְרִיָּי וַאֲיִיתֵי עַל רִישֵׁיהָ
 – הֵלך עוג ועקר הר בן שלש פרסאות ונתנו על ראשו כדי להביאו
 אֶל מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל לְזָרוֹקוּ וְלְהוֹרְגוֹ, וַאֲיִיתֵי עֲלֵיהֶם עוֹלָה הָהָר נִמְלִים
 הוּא עֲלֵיהֶם כְּמַצֵּי וְנִקְבָּהוּ – והביא הקדוש ברוך הוא על הָהָר נִמְלִים
 שֶׁנִּיכְבְּהוּ, וְנָחִיתָ כְּצוּרֵיהֶם – ונכנס ראשו של עוג בחור שניקבו
 הַנְּמִלִּים, וַיִּרַד הָהָר עַל צוּרָו, הָיָה בְּעֵי לְמִשְׁלָפָה – רצה עוג לשלוף
 את הָהָר מִצּוּרָו, מְשָׁכִי שִׁינֵיהָ לְהֹאֵי נִיפָא וְלְהֹאֵי נִיפָא – ונעשה
 נִס וְנִמְשַׁכּוּ שֵׁנִי לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה, וְלֹא מְצִי לְמִשְׁלָפָה – ולא יכל

1 הם חכמים, ש'זקן' הוא נוטריקון 'זה קנה חכמה' (קידוש לב), ומיעוט
 2 'זקנים' שנים.
 3 מקשה הגמרא: **מתקן לה רב אשי** – הקשה רב אשי על מר זוטרא
 4 שאמר שצריך שיהיו שם שני חכמים, ו**אימא** – ושוא נדקדק מלשון
 5 הכתוב 'ובמושב זקנים יהללוהו' שצריך שכולהו רבנן – שכל
 6 העשרה שמברך לפנייהם יהיו חכמים, ומנן שדי בכך שיש שם שני
 7 חכמים. מתרצת הגמרא: **מי בתיב** – וכי בפסוק שממנו לומדים
 8 שצריך לברך לפני עשרה כתוב **בקהל זקנים**, הרי **בקהל עם**
 9 **בתיב**, ומלשון זה משמע שדי שיהיו שם עשרה אנשים, ואין צריך
 10 שיהיו שם עשרה חכמים.
 11 מוסיף רב אשי ומקשה: **ואימא** – ושוא נאמר שצריך לברך **בי עשרה**
 12 **שאר עמא**, ו**תרי רבנן** – גם לפני עשרה אנשים משאר העם ושאינם
 13 חכמים, וגם לפני שני חכמים. מסיקה הגמרא: **קשיא** – אכן קשה
 14 הדבר.
 15 הגמרא מביאה מעשה בענין ברכת הגומל: **רב יהודה חלש ואתפח**
 16 – חלה ונתרפא, **על לנביה** – באו אצלו לבקר **רב חנא בנדתאה** –
 17 שהיה גר בעיר בגד, ו**רבנן** (וחכמים) **אמרי ליה** – אמרו רב חנא
 18 בגדתאה וחכמים לרב יהודה, **בריה רחמנא דיתבה ניהלן ולא יהבה**
 19 **לעפרא** – ברוך הקדוש ברוך הוא שריפא אותך ונתנך לנו, ולא
 20 המיתך ונתנך לעפר. **אמר להו** – אמר להם רב יהודה, **פטרתון יתי**
 21 **מלאודני** – במה שאמרתם כן, פטרתם אותי מלהודות להקדוש ברוך
 22 הוא בברכת הגומל.
 23 שואלת הגמרא: כיצד רב יהודה נפטר בכך מברכת הגומל, ו**הא**
 24 (והרי) **אמר אפוי בעי אודני באפי עשרה** – צריך לברך ברכת
 25 ההודאה לפני עשרה, ושם לא היו עשרה. משיבה הגמרא: **ההווי** **בי**
 26 **עשרה** – מדובר שהיו שם עשרה, ולכן נפטר בכך מברכת הגומל.
 27 ממשיכה הגמרא ושואלת: **והא** (והרי) **איהו לא קא מודה** – הוא
 28 לא הודה בעצמו, ורק שמע את ברכתם, ואם כן איך נפטר בכך
 29 מברכת הגומל. משיבה הגמרא: **לא צריך דעני בתרייהו אמן** – לא
 30 הוצרך רב יהודה לברך בעצמו את ברכת הגומל, כיון שענה אחריהם
 31 אמן, ונחשב כאילו בירך בעצמו.
 32 הגמרא מביאה שמועה נוספת בשם רב יהודה: **אמר רב יהודה,**
 33 **שלשה אנשים צריכין שימור מן המזיקין, ואלו הן, חולה, שלפי**
 34 **שהורע מזלו השד מתגרה בו, חתן, וכלה, שהשד מתגרה בהם**
 35 **מחמת קנאתו. במתניתא תנא** – בברייתא שנינו שאלו הם שצריכים
 36 שימור, חולה, חתן (ויולדתו), שלפי שהורע מזלה השד מתגרה בה,
 37 **חתן וכלה, ויש אומרים שאף אכל צריך שימור, שהשד מתגרה בו**
 38 **לפי שהורע מזלו, ויש אומרים שאף תלמידי חכמים בליילה צריכים**
 39 **שימור, שהשד מתגרה בהם מחמת קנאתו.**
 40 שמועה נוספת בשם רב יהודה: **ואמר רב יהודה, שלשה דברים הם**
 41 **[שהמאריך בהן מאריכין ימיו ושנותיו של אדם, ואלו הם, המאריך**
 42 **המאריך בתפלתו, והמאריך על שלחנו, שעל ידי זה יכולים עניים**
 43 **ליהנות ממאכליו, והמאריך בבית הכסא, שדבר זה הוא רפואה**
 44 **ומועיל לבריאותו.**
 45 מקשה הגמרא: והמאריך בתפלתו מעליותא היא – וכי האריכות
 46 בתפילה נחשבת למעלה, והאמר (והרי אמר) **רבי חייא בר אבא**
 47 **אמר רבי יוחנן**

1 אמר הכתוב 'תפול החומה'.
 2 הגמרא מבארת שארבעה חייבים להודות לאחר שיצאו מהסכנה
 3 שהיו בה: **אמר רב יהודה אמר רב, ארבעה אנשים שהיו בסכנה**
 4 **צריכין להודות ולברך לאחר שיצאו מהסכנה שהיו בה, ואלו הם,**
 5 **יורדי הים, הולכי מדברות, ומי שהיה חולה ונתרפא, ומי שהיה**
 6 **חבוש בבית האסורים ויצא משם.**
 7 המקור שירודי הים צריכים להודות. שואלת הגמרא: **יורדי הים מנלן**
 8 – מהיכן למדנו שירודי הים צריכים להודות. משיבה הגמרא: **דבתיב**
 9 (תהלים קז כג-כד) **'יורדי הים באניות וגו' עשי מלאכה במים רבים קמה**
 10 **ראו מעשי ה'**, ועוד **אמר הכתוב (שם כה-כו), וינעמד רוח סערה**
 11 **ותרום גליו, יעלו שמים ירדו תהומות,** ועוד **אמר הכתוב (שם כז),**
 12 **'הזנו ויגעו בשכור,'** ועוד **אמר הכתוב (שם כח), וינעקו אל ה'**
 13 **בצר להם וממצוקותיהם יוציאם,** ועוד **אמר הכתוב (שם כט), 'קם**
 14 **סערה ליםמה,'** ועוד **אמר הכתוב (שם ל), וישמחו כי ישתקו וינתם**
 15 **אל מחוז הפסע,'** ועוד **אמר הכתוב (שם לא), 'ידו לה' חסדו**
 16 **ונפלאותיו לבני אדם,** ומכאן שירודי הים צריכים להודות.
 17 המקור שהולכי מדברות צריכים להודות. שואלת הגמרא: **הולכי**
 18 **מדברות מנלן** – מהיכן למדנו שהולכי מדברות צריכים להודות.
 19 משיבה הגמרא: **דבתיב (שם טו, טז-יז) 'תעז במדבר בשימון דרך עיר**
 20 **מושב לא מצאו, וינעקו אל ה' בצר להם וגו' ממצוקותיהם יצילם, ויריכם בדרך**
 21 **ישרה ללכת אל עיר מושב, ידו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם,**
 22 **ומכאן שהולכי מדברות צריכים להודות.**
 23 המקור שחולה שנתרפא צריך להודות. מבארת הגמרא: **המקור שמי**
 24 **שחלה ונתרפא צריך להודות,** הוא ממה **דבתיב (שם קז-קח) 'אילים**
 25 **מדדך פשעם ומעונותיהם יתענו, כל אוכל תתעב נפשם וגו' ויגיעו**
 26 **עד שערי מות, וינעקו אל ה' בצר להם וגו' ממצוקותיהם ישיעם,**
 27 **ישלח דברו וירפאם וגו' וימלט משחיתותם, ידו לה' חסדו**
 28 **ונפלאותיו לבני אדם.** ומכאן שמי שחלה ונתרפא צריך להודות.
 29 המקור שמי שהיה חבוש בבית האסורים צריך להודות. שואלת
 30 הגמרא: **מי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא צריך להודות.** משיבה הגמרא:
 31 **שהיה חבוש בבית האסורים ויצא צריך להודות.** משיבה הגמרא:
 32 **דבתיב (שם יא-יב) 'יושבי השף וצלמות וגו' אסירי עני וברול בי המרו**
 33 **אמרי אל וגו' ועצת עליון נאצו,'** ועוד **אמר הכתוב (שם יג) 'ויכנע**
 34 **בעמל לבם וגו' בשלו ואין עזר,'** ועוד **אמר הכתוב (שם יד) 'וינעקו אל**
 35 **ה' בצר להם ממצוקותיהם ישיעם,'** ועוד **אמר הכתוב (שם יד) 'ויצאם**
 36 **מחשף וצלמות וגו' ומסרותיהם ינקו,'** ועוד **אמר הכתוב (שם טו)**
 37 **'ידו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם.** ומכאן שמי שהיה חבוש בבית
 38 האסורים ויצא צריך להודות.
 39 הגמרא מבארת את נוסח ברכת ההודאה ולפני כמה אנשים צריך
 40 לברך. מבררת הגמרא: **מאי מברך** – מהו נוסח הברכה שבה צריך
 41 להודות להקדוש ברוך הוא על שיצא מן הסכנה. משיבה הגמרא:
 42 **אמר רב יהודה נוסח הברכה הוא 'ברוך גומל חסדים טובים.'**
 43 הגמרא מבארת את אופן הברכה: **אפוי אמר דין נוסף בברכת הגומל,**
 44 **וצריך לאודני** – לברך ברכת הגומל שהיא ברכת ההודאה, **קפי**
 45 **עשרה** – לפני עשרה אנשים, והמקור לכך הוא **דבתיב** בסוף הבזמור
 46 (שם קל לב), **'ירדומהו בקהל עם וגו,'** וקהל' הוא כשיש שם עשרה.
 47 **ומר זוטרא הוסיף ואמר, ותרין מינייהו** – צריך ששנים מהשומעים
 48 יהיו **רבנן** (וחכמים), **שנאמר (שם) 'במושב זקנים יהללוהו,'** ו'זקנים'